

Les llengües en contacte: Bilingüisme i diglòssia

Fixeu-vos en aquestes afirmacions, ja vistes anteriorment i digueu si són o no vàlides:

<p>Les comunitats lingüístiques viuen aïllades</p> <p>El coneixement d'altres llengües possibilita la intercomunicació dels pobles</p> <p>Conèixer una llengua diferent de la pròpia és un fet estrany en la majoria de societats</p> <p>En una comunitat on conviuen dues o més llengües, sovint es produeix una situació de bilingüisme per part dels que parlen una llengua i de monolingüisme per part dels que parlen la de prestigi, la de més cobertura legal</p> <p>El concepte de monolingüisme militant es refereix al fet que alguns parlants es neguen a aprendre una segona llengua perquè consideren que amb la seua no només en tenen prou, sinó que se'ls ha de garantir el dret a tenir-ne prou</p> <p>Els monolingües militants mai no demanaran als altres parlants que aprenguen la seua llengua, perquè ells ja aprenen l'altra</p>
--

Bilingüisme

El bilingüisme dels pobles **no** és un fet *natural*, ja que per a cada societat basta una llengua. Una societat bilingüe manifesta una situació de conflicte, ja que la presència de dues llengües és innecessària: una llengua està ocupant l'espai de l'altra. Una d'aquestes desapareixerà.

En principi cal dir que el bilingüisme és un concepte ambigu que s'ha utilitzat sovint pels governants per amagar un procés de substitució lingüística. Tanmateix podem parlar de diferents tipus de bilingüisme:

A. Bilingüisme individual: relacionat amb el poliglòtisme. Una persona parla dues llengües (encara que en pot parlar moltes més). N'hi ha de diferents tipus:

- Bilingüisme individual passiu: sé espanyol i anglès, però l'anglès l'empre, mai
- Bilingüisme individual actiu: sé espanyol i anglès, i les empre les dues
- Bilingüisme individual simètric: domine per igual les dues llengües en tots els àmbits d'ús (parle, llig i escric espanyol quan vaig a Madrid, en tots els àmbits d'ús: relacions amb l'administració local, justícia, escriptura en espanyol, correspondència privada en entitats bancàries; parle català a Castelló en tots els àmbits: relacions amb l'administració local, justícia, escriptura en català, correspondència privada en entitats bancàries)
- Bilingüisme individual asimètric: si no és simètric
- Bilingüisme individual instrumental: he après anglès per raons laborals, perquè sóc professor de llengua per a estrangers i vull entendre els estudiants estrangers –francesos, russos, alemanys...) que vénen a classe.
- Bilingüisme individual integratiu: aprenc català per integrar-se dins d'un nou grup, sóc estranger i aprenc català perquè en un futur vull viure i treballar a Barcelona.

B. Bilingüisme social unidireccional: el bilingüisme individual afecta col·lectius sencers d'una societat. Si bé és normal que en un mateix estat hi haja més d'una llengua, no ho és tant que dins d'una mateixa comunitat lingüística hi haja bilingüisme. Aquest ha estat ocasionat com a conseqüència de guerres, ocupacions colonials, situacions polítiques, econòmiques o socials en què un poble en domina un altre.

En aquest cas, els parlants d'una llengua es veuen obligats a conèixer tots una segona mateixa llengua. Aquest cas es coneix com **bilingüisme unidireccional**, perquè els parlants de l'altra llengua no aprenen la dels primers. Les normes d'ús estableixen quina llengua s'ha d'emprar en cada situació, i la nova llengua apresada ocupa els àmbits d'ús més formals. Fishman parla de diglòssia quan el bilingüisme afecta tota una comunitat lingüística.

C. Bilingüisme territorial: es dona quan en un país trobem geogràficament ben delimitades les diferents comunitats lingüístiques. Cadascuna d'aquestes disposa d'una sola llengua pròpia.

- És del cas de Bèlgica: el nord parla holandès i el sud francès, la capital és bilingüe, i a més hi ha unes petites regions de parla alemanya. (És curiós comprovar com fins i tot dins l'exèrcit hi ha una secció de parla francesa i una de parla holandesa).
- Al País Valencià ha existit un bilingüisme territorial històric: la zona de l'interior (més pobra i amb poca població) fou repoblada principalment per aragonesos i sempre ha estat de llengua castellana.
- També a Suïssa n'hi ha: cada cantó té una llengua pròpia (alemany, francès, italià i romanx o retoromànic, aquest en una situació d'inferioritat oficial).

En conclusió, el concepte de bilingüisme només es pot aplicar amb correcció si ens referim a persones concretes. Si ens referim al conjunt d'una societat, és més adequat parlar de **conflicte lingüístic** o **diglòssia** que no de bilingüisme social.

Diglòssia

El concepte de diglòssia, de Ferguson (1959), parteix de l'estudi d'una situació en què coexisteixen dues varietats d'una mateixa llengua (varietat alta: A i varietat baixa: B) i ho fa partint de l'anàlisi de casos com el de l'àrab i el del grec, llengües que, com és sabut, han posseït o posseeixen encara una varietat literària de la llengua, molt allunyada de la varietat oral.

En aquest cas es parla de **distribució funcional** d'aquestes dues varietats, una distribució en què els àmbits d'ús formals i els àmbits d'ús informals són distribuïts de manera rígida.

Aquesta distribució funcional d'àmbits d'ús formals i d'àmbits d'ús informals s'expressa per mitjà del conegut esquema:

	Varietat A	Varietat B
Ús formal	X	--
Ús Informal	--	X

Pel que fa a d'altres aplicacions de la designació de diglòssia, cal recordar que Fishman (1971) planteja aquesta designació per a unes altres realitats de coexistència de llengües diferents en un mateix territori (no sols en casos de varietats d'una mateixa llengua).

Diglòssia seria segons Fishman aquella situació en què una llengua (A) ocupa els àmbits formals i l'altra (B), els àmbits informals. Una llengua és emprada per a funcions formals i estàndard; aquesta és la llengua de prestigi anomenada llengua A (alta). L'altra llengua, la pròpia, s'empra en situacions informals i s'anomena llengua B (baixa). Seguint aquesta definició s'ha descrit sovint l'evolució sociolingüística del català segons l'evolució cronològica del conegut esquema:

Català als segles IX-XII

	Català	Llatí
Ús formal	--	X
Ús Informal	X	--

Català als segles XIII-XV

	Català	Llatí
Ús formal	X	X
Ús Informal	X	--

Català als segles XVI-XVII

	Català	Espanyol
Ús formal	X	X
Ús Informal	X	--

Català als segles XVIII-XIX

	Català	Espanyol
Ús formal	--	X
Ús Informal	X	--

Català als segles XIX-XX

	Català	Espanyol
Ús formal	--	X
Ús Informal	X	X

Època actual

	Català	Espanyol
Ús formal	X	X
Ús Informal	X	X

Fishman descriu quatre tipus de situació:

- **Diglossia i bilingüisme**

En una societat, els membres saben expressar-se en dues llengües i les empren en funcions diferents. Per exemple a Paraguai: la llengua A és el castellà i la B el guaraní.

- **Diglossia sense bilingüisme**

Dins d'una societat una classe social introdueix una llengua que només coneixen els individus d'aquest grup. Per exemple, a Rússia abans de la 1a guerra mundial, l'aristocràcia parlava francès, però la resta del poble només rus.

- **Bilingüisme sense diglossia**

Quan en una societat els individus aprenen una segona llengua per pròpia voluntat. No incideix en els usos lingüístics de la llengua pròpia (aprendre anglès).

- **Ni bilingüisme ni diglossia**

Situació de comunitats monolingües (els castellans de les regions castellanoparlants, els islandesos, els portuguesos...)

Als Països Catalans va ser Rafael L. Ninyoles qui va introduir el concepte de diglossia (en el sentit de diglossia externa). Des de llavors es va deixar de considerar com a bilingüe la comunitat lingüística catalana i es va passar a identificar com a diglossica. Però el pas del temps ha fet variar la interpretació dels conceptes.

El català ha estat durant el segle XX en una situació diglossica, però avui no. És llengua oficial i, encara que amb matisos, llengua de prestigi en àmbits formals, encara que potser només a Catalunya i un poc a les Illes Balears. Al País Valencià la situació és especialment greu. Un problema afegit al català és que s'ha intentat convèncer els seus parlants que tenen una segona llengua pròpia: el castellà. Aquesta situació perpetua el problema de conflicte lingüístic.